

Een honorariumberekening voor de zelfstandig werkzame klinisch psycholoog in België: versie 2.0

E. Heyns ¹

Samenvatting

In 2005 publiceerde de auteur reeds een eerste voorstel van honorariumberekening voor de zelfstandig werkzame klinisch psycholoog in België (Heyns, 2005a; Heyns, 2005b). Deze berekening verscheen in een periode waarin steeds meer klinisch psychologen een eigen praktijk startten. Vaak werd deze eigen praktijk nog gecombineerd met een hoofdberoep in loondienst. Geleidelijk waagden echter steeds meer collega's de stap naar een volledig zelfstandige loopbaan en ondertussen is de zelfstandige klinisch psychologische praktijk in België reeds goed ingeburgerd.

Welk honorarium zouden klinisch psychologen anno 2015 nu moeten hanteren om een gelijkwaardig inkomen te verwerven als psychologen in loondienst? Onderstaand artikel poogt een antwoord op deze vraag te geven.

---

¹ Eric Heyns is voltijds zelfstandig werkzaam als kinder- en jeugdpsycholoog en psychotherapeut.
Adres: Begijnenstraat 38 2300 Turnhout. E-mail: eric.heyns@skynet.be

Sleutelwoorden

Inkom uit arbeid

Résumé

L'auteur a publié une première proposition de calcul d'honoraires du psychologue clinicien indépendant en Belgique en 2005 (Heyns, 2005a; Heyns, 2005b). Ce calcul a été publié à un moment où de plus en plus de psychologues cliniciens ouvraient un cabinet privé. Ce cabinet privé était souvent combiné avec une activité principale salariée. Cependant, de plus en plus de collègues s'aventurent dans une carrière entièrement indépendante et la pratique de la clinique psychologique indépendante est déjà bien établie en Belgique.

Quels honoraires les psychologues cliniciens indépendants doivent-ils demander en 2015 pour avoir des revenus équivalents à ceux des psychologues salariés ? L'article qui suit tente de répondre à cette question.

Mots-clés

Travail - rémunération

2

Abstract

The author published a first proposal of fee calculation for the self-employed clinical psychologist in Belgium in 2005 (Heyns, 2005a; Heyns, 2005b). This calculation was published when more and more clinical psychologists started a private practice. Often this private practice was still combined with a main occupation as an employee. Gradually, more and more colleagues ventured the step to a fully independent career. Nowadays the independent clinical psychological practice is well established in Belgium.

What would be a fair fee in 2015 for independent clinical psychologists, in order to have an annual income that is comparable to the income of employed psychologists? This article presents an answer to this question.

3

Keywords

Fee calculation

Wenig was en is echter nog steeds gekend over de administratieve, boekhoudkundige en financiële aspecten die bij het voeren van een zelfstandige praktijk komen kijken. De brochure die uitgegeven wordt door de Belgische Federatie van Psychologen (BFP, 2013) biedt wel een eerste aanzet hiertoe, maar de meeste collega's moeten vaak toch nog her en der heel wat informatie bij elkaar sprokkelen om duidelijkheid te verwerven over de verplichtingen waarmee ze rekening moeten houden en over de wijze waarop een praktijk voldoende rendabel kan zijn. Het uitwerken van een financieel plan is hierbij zeker geen overbodige luxe (Heyns, 2012). In dit kader past ook een honorariumberekening.

De in 2005 gepubliceerde berekening is ondertussen echter sterk verouderd. Niet alleen zijn een aantal wettelijke regelingen gewijzigd (o.a. geen onderwerping aan de BTW-reglementering meer voor klinisch psychologen, opname van de verzekering tegen kleine risico's in de verplichte sociale bijdragen voor zelfstandigen, nieuwe bekeningswijze voor de sociale bijdragen, de invoering van een sociaal vrij aanvullend pensioenstelsel voor zelfstandigen...), maar ook de kostprijs van verschillende goederen en diensten is in de afgelopen jaren sterk gestegen. Bovendien gaat de honorariumberekening uit van de wedde van psychologen in loondienst en ook deze gegevens waren niet langer actueel. Hoog tijd dus om de berekening te updaten, zeker nu ondertussen de wettelijke erkenning van klinisch psychologen en psychotherapeuten goedgekeurd is en door verschillende instanties al dan niet luidop gedroomd wordt van een terugbetalingsregeling voor diensten van psychologen. Binnen de maatschappij klinkt de roep hierom ook steeds luider. Een gemotiveerde honorariumberekening kan helpen bij de onderhandelingen met de overheid, het RIZIV en de mutualiteiten om een regeling uit te werken die fair is voor

de cliënten van psychologen en die ook recht doet aan de belangen van de beroepsgroep.

In de onderstaande tekst wordt een voorstel van honorariumberekening uitgewerkt. Eerst wordt ingegaan op het barema van de klinisch psycholoog die werkzaam is in een centrum voor geestelijke gezondheidszorg in Vlaanderen. Dit barema vormt immers de vergelijkingsbasis voor het inkomen van de zelfstandig werkzame klinisch psycholoog. Daarna worden een aantal uitgangspunten en veronderstellingen beschreven die zowel bij de ontvangsten als bij de uitgaven van een zelfstandige psycholoog gehanteerd worden. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van uitgaven die een zelfstandig werkzame klinisch psycholoog heeft. Deze uitgaven worden ook toegelicht. Ten slotte volgt de eigenlijke vergelijking tussen het inkomen van een zelfstandige psycholoog en een psycholoog in loondienst. De berekening van de bruto-ontvangsten die nodig zijn om als zelfstandige een gelijkaardig inkomen te verwerven laat toe om een honorariumtarief per sessie vast te stellen. Enkele bedenkingen bij de berekening worden op het einde nog vermeld.

Barema voor de functie van psycholoog, werkzaam in een centrum voor geestelijke gezondheidszorg in Vlaanderen

De inhoud van het werk van zelfstandige klinisch psychologen komt doorgaans zeer goed overeen met het werk van psychologen in een centrum voor geestelijke gezondheidszorg. Het ligt daarom voor de hand om de wedde van deze psychologen als vergelijkingsbasis te gebruiken. Hieronder volgt het officiële barema (bedragen in euro)².

---

² Met dank aan de Federatie van Diensten voor de Geestelijke Gezondheidszorg vzw, Martelaarslaan 204B, 9000 Gent

Tabel 1: Loonbarema van een psycholoog in een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg in Vlaanderen (anno 2015)

(barema PC 331, psycholoog, 1.80, geldig vanaf 1 januari 2013, tot de overschrijding van de spilindex 122,01).

<i>Anc</i>	<i>Bruto-jaarloon</i>	<i>Vakantie-geld</i>	<i>Eindejaars-toelage met met haardtoelage</i>	<i>Eindejaars-toelage met standplaats vergoeding</i>
0	36015,97	2761,22	2854,84	2854,84
1	37780,59	2896,51	2988,42	2988,42
2	37780,59	2896,51	2988,42	2988,42
3	39361,25	3017,70	3108,08	3108,08
4	39361,25	3017,70	3108,08	3108,08
5	40941,85	3138,88	3227,73	3227,73
6	40941,85	3138,88	3227,73	3227,73
7	42522,51	3260,06	3347,38	3347,38
8	42522,51	3260,06	3347,38	3347,38
9	44103,12	3381,24	3467,04	3467,04
10	44691,23	3426,33	3511,56	3511,56
11	46271,88	3547,51	3631,21	3631,21
12	46271,88	3547,51	3631,21	3631,21
13	47852,49	3668,69	3750,86	3750,86
14	47852,49	3668,69	3750,86	3750,86
15	49433,14	3789,87	3870,52	3870,52
16	49433,14	3789,87	3870,52	3870,52
17	51013,75	3911,05	3990,17	3990,17
18	51013,75	3911,05	3990,17	3990,17
19	52594,41	4032,24	4109,83	4109,83
20	52594,41	4032,24	4109,83	4109,83
21	54175,11	4153,43	4229,49	4229,49
22	54175,11	4153,43	4229,49	4229,49
23	55755,72	4274,60	4349,14	4349,14

6

Het barema is geldig vanaf 1 januari 2013. De kolom "brutojaarloon" geeft het bruto-belastbare inkomen weer (vóór aftrek van sociale bijdragen en bedrijfsvoorheffing) en zonder rekening te houden met een eindejaarspremie

en vakantietoelage. Wanneer de bedragen van de eindejaarspremie en de vakantietoelage wel worden verrekend en wanneer ook rekening wordt gehouden met de sociale bijdragen die wettelijk verschuldigd zijn, dan kan volgend overzicht gemaakt worden voor het laagste en voor het hoogste inkomen (anno 2015) van een psycholoog in loondienst:

Tabel 2: Loonberekening voor een psycholoog in een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg in Vlaanderen (anno 2015)

	<i>0 jaar anciënniteit</i>	<i>23 jaar anciënniteit</i>
brutojaarwedge:	36.015,97	55.755,72
eindejaarspremie:	2.854,84	4.349,14
vakantiegeld:	2.761,22	4.274,60
subtotaal:	41.632,03	64.379,46
sociale bijdragen:	-5.441,31	-8.414,40
bijz. bijdrage SZ:	-330,24	-547,44
nettobelastbaar:	35.860,48	55.417,62

Deze bedragen worden in de onderstaande berekening als vergelijkingsbasis genomen.

Uitgangspunten en veronderstellingen bij de ontvangsten en uitgaven van een zelfstandig werkzame klinisch psycholoog

Vooraleer de eigenlijke honorariumberekening te kunnen starten, dienen enkele veronderstellingen uitgelegd te worden. De onderstaande berekening gaat uit van een werkweek van 5 dagen met 6 cliënten per dag. Per sessie worden 45 minuten contacttijd voorzien en 15 minuten administratietijd. De resterende tijd per dag kan gebruikt worden voor telefonische contacten, opmaken van verslagen, voorbereiding van sessies, verwerken van

briefwisseling, studie van literatuur, boekhouding, intervisie, supervisie en andere activiteiten die met de beroepsuitoefening verband houden. Van de 52 weken per jaar worden 4 weken voorzien voor jaarlijkse vakantie, 2 weken als compensatie voor wettelijke feestdagen, 1 week voor het volgen van bijscholing en 1 week voor eventuele ziektedagen. Dit betekent dat er 44 werkweken overblijven. Als er elke week 30 sessies plaatsvinden, worden er per jaar 1.320 sessies gehouden. Sessies die kort van tevoren geannuleerd worden of sessies waarbij de cliënt niet komt opdagen zijn hierbij niet verrekend. Wanneer meer dan 1 week bijscholing gevolgd wordt, dient het aantal sessies met de extra dagen bijscholing verminderd te worden.

Bij het onderstaande overzicht van de uitgaven wordt verondersteld dat de zelfstandige klinisch psycholoog werkzaam is in een solopraktijk en geen personeel in dienst heeft. Tevens wordt ervan uitgegaan dat hij/zij in orde is met alle wettelijke, fiscale en sociale verplichtingen, de maximum toegelaten bedragen betaalt voor een sociaal vrij aanvullend pensioen en verzekerd is tegen ziekte- en invaliditeit en tegen beroepsaansprakelijkheid. De berekening gaat *niet* uit van een beroepsuitoefening via een vennootschap.

8

Overzicht van uitgaven (exclusief wettelijk verplichte sociale bijdragen en bijdragen voor een vrij aanvullend pensioen) van een zelfstandig werkzame klinisch psycholoog

Om een kwaliteitsvolle psychologische hulpverlening te kunnen garanderen en om eenzelfde sociale verzekering te genieten als psychologen die in loondienst werken, zijn ten minste de volgende uitgaven noodzakelijk:

Tabel 3: Overzicht van de uitgaven van een zelfstandig werkzame klinisch psycholoog anno 2015 (N.B. aanduidingen met asterisk worden op de volgende bladzijde toegelicht) *op jaarbasis*

Kosten huisvesting*	
(700,00 euro per maand) :	8.400,00 euro
Kosten gas, elektriciteit en water	
(150,00 euro per maand) :	1.800,00 euro
Kosten praktijkinrichting:	
informatica (hardware)*:	500,00 euro
informatica (software):	300,00 euro
inktpatronen:	250,00 euro
meubilair*:	700,00 euro
aankleding*:	500,00 euro
Onderhoud*:	250,00 euro
Spelmateriaal:	300,00 euro
Test- en therapiemateriaal*:	1.500,00 euro
Bureaumateriaal*:	800,00 euro
Drukwerk*:	700,00 euro
Vakliteratuur*:	800,00 euro
Telefoon- en internetaansluiting (vast en mobiel)	
(150,00 euro per maand):	1.800,00 euro
Postzegels:	260,00 euro
Aankondiging Gouden Gids*:	480,00 euro
Bijdragen beroepsverenigingen*:	370,00 euro
Bijscholing*:	1.150,00 euro
Kosten personenwagen:	
afschrijving*:	1.000,00 euro
brandstof*:	448,00 euro
onderhoud*:	125,00 euro
autoverzekering*:	215,00 euro
verkeersbelasting*:	56,00 euro
Boekhouding*(160,00 euro per maand) :	1.920,00 euro
Brandverzekering:	300,00 euro
Verzekering beroepsaansprakelijkheid:	63,00 euro
Verzekering ziekte en invaliditeit*	
(265,00 euro per kwartaal):	1.060,00 euro
Gemeente- en provinciebelastingen*:	100,00 euro
Totaal:	26.147,00 euro

Toelichting bij de uitgaven

Kosten huisvesting: huur praktijkruimte bestaande uit consultatiekamer, spelkamer, wachtruimte, sanitair, en opberg- en archiefruimte.

Kosten informatica: computer, printer (all-in-one), tablet en modem gerekend aan 2.500 euro, afgeschreven over 5 jaar.

Kosten meubilair: bureau, opbergkasten, boekenkasten, stoelen, tafel(s) gerekend aan 7.000 euro, afgeschreven over 10 jaar.

Kosten aankleding: gordijnen, overgordijnen, tapijten, verlichtingstoestellen, klok, wanddecoratie, schilderwerken gerekend aan 5.000 euro afgeschreven over 10 jaar.

Kosten onderhoud: stofzuiger, reinigingsproducten en – materiaal, sanitaire benodigdheden.

Kosten test- en therapiemateriaal: psychologische testen en (gedrags-)vragenlijsten, materiaal te gebruiken bij het uitvoeren van therapieën.

Kosten bureaumateriaal: papier, schrijfmateriaal, dossiermappen, classeurs, enveloppen, schrijfmateriaal, bord of flip-over en andere kantoorbenodigdheden.

Kosten drukwerk: officiële ontvangstbewijzen, afspraken- en naamkaartjes, voorgedrukte formulieren.

Kosten vakliteratuur: 5 boeken (à 70 euro per boek) en 5 tijdschriften (à 90 euro per tijdschrift).

Kosten aankondiging Gouden Gids: aankondiging in klein kader met naam in vette letters.

Bijdragen beroepsgroeperingen: lidmaatschap BFP, VVKP, therapie- en alumnivereniging en psychologencommissie.

Kosten bijscholing: 5 dagen bijscholing gerekend aan gemiddeld 100 euro per dag voor drie dagen bijscholing in België en 175 euro per dag voor twee dagen bijscholing in het buitenland (en 250 euro per dag voor kosten van overnachting en maaltijden).

Kosten personenwagen:

- afschrijving: aankoop van personenwagen met kostprijs 20.000 euro die voor 25 % beroepsmatig gebruikt wordt en die afgeschreven wordt over 5 jaar;
- brandstof: 16.000 km per jaar (waarvan 25 % beroepsmatig) à 8 liter per 100 km, gerekend aan 1,40 euro per liter
- onderhoud: 2 onderhoudsbeurten per jaar die samen 500 euro kosten;
- verzekering: 3 jaren omnium aan 1 210 euro per jaar en 2 jaar zonder omnium aan 330 euro per jaar, gedeeld door 5;
- verkeersbelasting: wagen met belastbare grondslag van 9 pk.

Kosten boekhouding: boekhouder, belast met het opstellen van de jaarlijkse aangifte in de personenbelasting.

Kosten verzekering ziekte- en invaliditeit: gewaarborgd inkomen van 1.250 euro per maand bij volledige invaliditeit.

Gemeente- en provinciebelastingen: belastingen voor zelfstandigen in verband met hun beroepsactiviteit.

11

Berekening van de bruto-ontvangsten van een zelfstandige klinisch psycholoog, die leiden tot eenzelfde nettobelastbaar inkomen als het inkomen van een psycholoog in loondienst

Wanneer een zelfstandig werkzame klinisch psycholoog eenzelfde nettobelastbaar inkomen wil bereiken als een psycholoog in loondienst, dan dienen de volgende bruto-ontvangsten gerealiseerd te worden:

Tabel 4: Loonberekening voor een zelfstandig werkzame klinisch psycholoog anno 2015

	<i>0 jaar anciënniteit</i>	<i>23 jaar anciënniteit</i>
inkomsten:	73.687,29	97.714,80
uitgaven:	-26.147,00	-26.147,00
subtotaal:	47.540,29	71.567,80
sociale bijdragen:	-8.196,99 ³	-12.667,36 ³
vrij aanv. pensioen:	-3.482,82 ⁴	-3.482,82 ⁴
nettobelastbaar:	35.860,48	55.417,62

Honorarium per sessie

Op basis van de bovenstaande bedragen kan nu het honorarium per sessie berekend worden. Een zelfstandig werkzame psycholoog die hetzelfde nettobelastbaar inkomen wil verwerven als een psycholoog zonder anciënniteit in een centrum voor geestelijke gezondheidszorg dient jaarlijks 73.687,29 euro te verdienen, wat gedeeld door 1.320 sessies per jaar leidt tot een honorariumtarief van **55,82** euro per sessie. Wanneer de zelfstandige psycholoog eenzelfde nettobelastbaar inkomen wil verdienen als een psycholoog met 23 jaar anciënniteit in een centrum voor geestelijke gezondheidszorg, dan dient het honorariumtarief **74,03** euro per sessie te bedragen.

12

³ Berekend op het nettobelastbaar bedrag (22%) en inclusief de beheerskosten voor het sociaal verzekeringsfonds (gemiddeld tarief: 3,9%).

⁴ Maximum aftrekbaar bedrag in 2014 als bijdrage voor een sociaal vrij aanvullend pensioen.

Bedenkingen

Over de bovenstaande berekening kan zeker gediscussieerd worden, zowel over de uitgangspunten en veronderstellingen als over de bedragen.

Sommigen zullen opwerpen dat 6 cliënten per dag niet veel is. Nochtans worden in een centrum voor geestelijke gezondheidszorg zeker niet meer cliënten per dag door dezelfde hulpverlener geholpen, meestal zelfs minder. De berekening gaat ook uit van een kwaliteitsvolle hulpverlening, wat niet kan gegarandeerd worden wanneer de psycholoog te veel cliënten dient te helpen om een redelijk inkomen te verwerven.

Er kan overigens ook beargumenteerd worden dat één week bijscholing per jaar veel te weinig is om een deskundige hulpverlening te blijven garanderen. Meer bijscholing betekent echter minder sessies op jaarbasis en dus een hoger tarief per sessie. Wanneer dan ook nog rekening gehouden wordt met de sessies die niet nagekomen worden (naar de ervaring van de auteur zijn dit minstens 30 sessies per jaar), wordt het aantal sessies nog lager.

Het overzicht van de uitgaven bevat ongetwijfeld ook stof voor discussie. Is de aanschaf van 5 boeken en 5 tijdschriften per jaar voldoende om bij te blijven? Dienen de kosten voor test- en therapiemateriaal niet hoger geschat te worden? Volstaan de voorziene kosten voor het volgen van bijscholing? Wat met nieuwe aan te schaffen software voor een elektronisch dossier en voor deelname aan e-Health-projecten in de toekomst? In vergelijking met andere vrije beroepen is het totale bedrag van de uitgaven zeker niet overdreven hoog. Toch kan bij enkele bedragen de opmerking gemaakt worden dat zij uitgaven vertegenwoordigen die ook door psychologen in loondienst gemaakt worden, bijv. de bedragen voor de bijdragen aan de beroepsgroeperingen. Zij kunnen deze bedragen niet aftrekken van hun

belastingen omdat ze in het forfait begrepen zijn. Hierbij kan echter opgemerkt worden dat met het forfait geen rekening gehouden is om de inkomens van psychologen in loondienst en zelfstandige psychologen te vergelijken. In feite betalen psychologen in loondienst op het vermelde nettobelastbaar inkomen minder personenbelasting dan zelfstandig werkzame psychologen.

Besluit

Het laatste woord over de honorariumberekening is dus ook met deze geactualiseerde versie zeker niet gezegd of geschreven. De berekening toont echter aan dat de tarieven die door de grote meerderheid van de zelfstandig werkzame psychologen in België gehanteerd worden veel te laag zijn om een inkomen te verwerven dat gelijkaardig is aan het inkomen van een psycholoog in loondienst. Dat vele voltijdse zelfstandigen veel meer cliënten zien dan 30 per week, is dan ook goed te begrijpen en zelfs noodzakelijk om financieel rond te komen. Of de hulpverlening dan nog kwalitatief voldoet, is echter de vraag. Binnen de beroepsverenigingen zou best zo snel mogelijk een discussie gestart worden over wat een billijk honorarium voor zelfstandig werkzame klinisch psychologen is. Hierbij dient rekening gehouden te worden met vele factoren, o.a. werken in een solopraktijk of een groepspraktijk, werken met een vennootschapsvorm of niet, hoe anciënniteit verrekenen, wat met niet nagekomen afspraken, hoe overleg met andere hulpverleners financieren enz. Bovenstaande berekening geeft alvast een aantal cijfergegevens om de discussie te inspireren.

De berekening toont aan dat de tarieven die door de grote meerderheid van de zelfstandig werkzame psychologen in België gehanteerd worden veel te laag zijn om een inkomen te verwerven dat gelijkaardig is aan het inkomen van een psycholoog in loondienst.

15

Literatuur

Belgische Federatie van Psychologen (2013). *Starten als zelfstandig psycholoog*. Brussel: Belgische Federatie van Psychologen.

Heyns, E. (2005a). Het inkomen van de zelfstandige klinisch psycholoog in België. Een voorstel van honorariumberekening. *Psychologos*, 20 (2), 16-21.

Heyns, E. (2005b). Le revenu du psychologue clinicien indépendant en Belgique. Proposition pour le calcul des honoraires. *Psychologos*, 20 (3), 2-7.

Heyns, E. (2012). Twee openhartige cursussen bedrijfsbeheer voor psychologen en psychotherapeuten. *Tijdschrift Klinische Psychologie*, 42, 90-97.